

Svetlana Smolčić Makuljević

Smrt u vizualnoj kulturi Balkana u srednjemu vijeku

Vizualna memorija smrti u okviru srednjovjekovne pravoslavne kulture Balkana ima višestruku funkciju. Prikazi smrti svjedoče o isticanju identiteta svetaca kao mučenika, mučenica ili čudotvoraca. Jedan od oblika vizualiziranja smrti jesu slike nasilne smrti u okviru prikaza Menologa, kakav je onaj u manastiru Treskavac (oko 1340.). Menolog iz manastira Treskavac poseban je jer je praćen stihovima Hristifora Mitilenskog, koji, igrom riječi, zahtijevaju intelektualni angažman promatrača. Gledanjem slika mučenja i stradanja te čitanjem stihova stvaraju se mentalne slike i oživljava se tekst. Memoriziranjem nasilne smrti ranokršćanskih mučenika, u programu zidnoga slikarstva 14. stoljeća aktualizira se shvaćanje o oponašanju Kristove žrtve kao izabranoga puta ulaska u carstvo nebesko. Prikazi smrti čine važan dio pojedinačnih hagiografskih ciklusa. Jedan od takvih primjera jest ciklus Svete Petke u manastiru u Donjoj Kamenici (14. st.). Scene stradanja Svete Petke uključuju mučenje tijela, odsjecanje dojki, kuhanje u kotlu i paljenje. Ovakvim se prikazima mučeničke smrti isticala čudotvorna moć svetice i njezino trpljenje za kršćansku vjeru unatoč stravičnim torturama. Poseban oblik memoriziranja smrti u vizualnoj kulturi srednjega vijeka Balkana predstavljaju slike funeralnih ceremonija. Tu posebnu grupu čine prikazi balkanskih anahoreta, poput prikaza sahrane Svetog Gavrila Lesnovskog, osnivača manastira Lesnovo.